

De doortastende professional

Beroepsprofiel
Jeugd- en gezinsspecialist

Colofon

Het *Beroepsprofiel van de Jeugd- en Gezinsspecialist* is een uitgave van
INHOLLAND

Eerste druk, december 2007

Projectleiding

Marion Welling

Tekst

Heleen Jumelet, Sara Meeder, Marion Welling

Vormgeving

Nicky Reitsma

Foto's via Plan C

Het beroepsprofiel is te bestellen bij INHOLLAND, School of Social Work Rotterdam

Copyright © 2007 INHOLLAND.

Leeswijzer

Voor u ligt het beroepsprofiel van de jeugd- en gezinsspecialist.

Het beroepsprofiel heeft de volgende opbouw.

Hoofdstuk 1 is gewijd aan de context waarin het profiel tot stand is gekomen.

We gaan in op de voorgeschiedenis en aanleiding om een competentieprofiel op te stellen. Ook geven we een toelichting op welke wijze we het competentieprofiel hebben opgebouwd.

Hoofdstuk 2 en 3 beschrijven het beroepsprofiel van de jeugd- en gezinsspecialist.

Hier wordt uiteengezet wat de belangrijkste kenmerken van en ontwikkelingen in het werkveld zijn en welke werkzaamheden en functies afgestudeerden van de opleiding Jeugd en Gezin vervullen.

Hoofdstuk 4 beschrijft de taakgebieden, kerncompetenties en competenties van de jeugd- en gezinsspecialist.

Hoofdstuk 5 bevat de uitwerking van het beroep in competenties. Hier worden de competenties beschreven, geordend en van een toelichting voorzien. Verder wordt verantwoord dat deze competenties van HBO bachelor niveau zijn.

Hoofdstuk 6 beschrijft hoe het beroepsprofiel is ontwikkeld en verder zal worden onderhouden in samenwerking met het werkveld.

Het beroepsprofiel is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met het beroepenveld. In de bijlagen is onder andere de lijst opgenomen met werkveldvertegenwoordigers die bij hebben gedragen bij de ontwikkeling van het beroepsprofiel (bijlage 3) en de instellingen die het beroepsprofiel hebben geaccordeerd (bijlage 4)

Inhoudsopgave

Colofon	2
Leeswijzer	3
Inhoudsopgave	4
1 Inleiding beroeps – en competentieprofiel	5
1.1 Voorgeschiedenis en aanleiding	5
1.2 De ontwikkeling van het beroepsprofiel	7
1.3 Opzet Beroepsprofiel	7
2 Jeugdzorgsector	9
2.1 Jeugdzorgsector	9
2.2 Ontwikkelingen binnen het werkveld	12
2.3 Maatschappelijke opdracht Jeugd- en gezinsspecialist	15
3 Beroepenstructuur en gezinskwaliteit	16
3.1 Beroepsvarianten en functies	16
3.2 Kenmerkende beroepshouding	19
3.3 Aansluiting met relevante MBO-kwalificaties en functies	21
4 Taakgebieden, kerntaken en competenties Jeugd- en gezinsspecialist	23
4.1 Overzicht Taakgebieden	24
4.2 Taakgebied 1. Directe en indirecte hulpverlening	25
4.3 Taakgebied 2. Werken in en vanuit de organisatie	31
4.4 Taakgebied 3. Eigen professionaliteit ontwikkelen	33
5 Verantwoording HBO-bachelor niveau	35
6 Ontwikkeling profiel in samenwerking met het werkveld	39
Bronnen	41
Bijlagen	43
Bijlage 1 Het internationale Verdrag voor de Rechten van het kind	44
Bijlage 2 Uitwerking beroepsvarianten en functies	45
Bijlage 3 Betrokkenen bij ontwikkeling beroepsprofiel Jeugd- en gezinsspecialist	47
Bijlage 4 Accordering beroepsprofiel Jeugd- en gezinsspecialist	48
Bijlage 5 Toelichting HBO-niveau	50

I

Inleiding beroeps – en competentieprofiel

I.1

Voorgeschiedenis en aanleiding

Er is haast bij de professionalisering van de jeugdzorg. Toenemende problemen van jeugdigen en gezinnen, vrees voor een toekomstig tekort op de arbeidsmarkt, wachtlijsten voor gezinnen met problemen, onvoldoende voor hun moeilijke taak toegeruste jeugdhulpverleners, zeer snelle doorstroming van professionals waardoor ervaring wegvloeit, onvoldoende samenhang en samenwerking van organisaties en professionals die bij jeugdigen betrokken zijn, vormen slechts een aantal factoren die het nodig maken structureel aandacht te geven aan het beter toerusten en faciliteren van professionals. Het nieuwe ministerie van Jeugd en Gezin heeft als een van haar eerste beleidsdaden 1 miljoen euro beschikbaar gesteld voor een actieplan Professionalisering in de jeugdzorg.

Om de samenhang tussen het lokale jeugdbeleid en de (provinciaal en landelijk georganiseerde) jeugdzorg te bevorderen is onlangs besloten 441 miljoen uit te trekken voor de oprichting van Centra voor Jeugd en Gezin¹.

Recent (14 juni 2007) schreven 16 prominente wetenschappers, bestuurders en politici het manifest: 'Passie voor verantwoorde jeugdzorg'. Eén van de vijf actiepunten uit het manifest luidt: werken in de jeugdzorg is een vak apart en stelt hoge eisen aan hulpverleners en bestuurder².

Kortom: de aandacht voor kinderen en jongeren die problemen hebben en/of problemen veroorzaken is groot. Er is sprake van een groeiende arbeidsmarkt en een dreigend tekort aan professionals en er is behoefte aan specifieke kennis en vaardigheden op het brede terrein van de jeugdzorg. Voldoende motivatie en argumenten om de HBO-opleiding Jeugd en Gezin te creëren.

In de herziening van de beroepenstructuur zorg en welzijn 2005 heeft het NIZW de beroepen binnen de sector Zorg en Welzijn opnieuw geordend en bijbehorende profielen ontwikkeld, in samenspraak met alle betrokken in werkveld en overheden³. Maar de vele veranderingen die de jeugdzorg de afgelopen jaren heeft doorgemaakt, maakte een specificering van de beroepenstructuur voor de jeugdzorg (BIJ) noodzakelijk. In oktober 2007 is deze beroepenstructuur in de Jeugdzorg gereed

Werken in de
jeugdzorg is een vak
apart en stelt hoge
eisen aan
hulpverleners en
bestuurder.

(Manifest Passie
voor verantwoorde
Jeugdzorg)

¹ Samen aan de slag. Bestuursakkoord Rijk en Gemeenten. Dd 4 juni 2007.

² Backx, H., A. van Es, E. Kalsbeek et al (14 juni 2007). Manifest Passie voor verantwoorde jeugdzorg.

³ Dam, C. van, P. Vlaar, M. van Hattum, R. Broeken (2005). Klaar voor de toekomst, vastgesteld door het Platform Zorg en Welzijn, NIZW beroepsontwikkeling.

gekomen en beschreven in het document Bouwstenen voor een heldere ordening van beroepen in de jeugdzorg. NJI/MOVISIE. 4.

Vanuit deze beroepenstructuur Jeugdzorg is een indeling gemaakt voor opleidingen in de Jeugdzorg. Voor deze beroepen zijn de beroepsvarianten benoemd en bijbehorende functies. Het betreft Jeugdzorg in de

- ❖ medische beroepen;
- ❖ psychologische en pedagogische beroepen;
- ❖ verpleegkundige beroepen;
- ❖ sociaal agogische beroepen en
- ❖ overige beroepen.

INHOLLAND vraagt voor de beroepsvarianten Jeugdzorg binnen de sociaal agogische beroepen een nieuwe opleiding aan genaamd Jeugd en Gezin (J&G). Met Gezin bedoelen we iedere gezinsvorm waarbinnen de jeugdige opgevoed wordt. Het gaat er om dat een jeugdige altijd in de eigen context gezien wordt, vanuit de overtuiging dat ondersteuning en behandeling effectiever is als de context van de jeugdige betrokken wordt bij de jeugdzorg.

Het werkveld Jeugdzorg is in januari 2007 gestart met het project Professionalisering Jeugdzorg ⁵. Het standpunt van het werkveld luidt dat verbetering/ondersteuning van het professioneel handelen in de jeugdzorg start bij de bron, namelijk de initiële opleidingen. Daar krijgen de toekomstige professionals hun bagage en de aansluiting die ze hiermee vinden bij de vraagstukken in de beroepspraktijk. Het is ook de bron voor de wijze waarop ze hun professionaliteit in de verdere loopbaan vormgeven. Dat vraagt momenteel actualisatie van het HBO-aanbod in aansluiting op de ontwikkelingen binnen het werkveld.

Eind 2008 hoopt MOvisie als coördinerend uitvoeringspartner in samenspraak met het veld de eerste fase van het actieplan Professionalisering in de jeugdzorg met de vaststelling van de competentieprofielen af te ronden.

Deze aanvraag sluit ook aan op de ontwikkelingen in het MBO. In de nieuwe competentiegerichte kwalificatiestructuur voor het MBO, nieuwe invoeringsdatum 2010, is de opleiding opgenomen voor Pedagogisch Werker (PW) op niveau 4 met het uitstroomprofiel Kinderopvang of Jeugdzorg. De verwachting is dat de meeste ROC's beide opleidingen zullen gaan aanbieden. Ook is de verwachting dat veel van de afgestudeerden PW Jeugdzorg zullen willen doorstromen, omdat Bureaus Jeugdzorg en zorgaanbieders voornamelijk HBO-opgeleiden aannemen.

⁴ Hens, H. N. et al (22 oktober 2007). Bouwstenen voor een heldere ordening van beroepen in de jeugdzorg. NJI/MOVISIE.

⁵ Actieplan professionalisering. NJi, NVMW/Phorza, NIP, NVO, MOgroep, HBO-raad.
Dd 29 mei 2007.

I.2 De ontwikkeling van het beroepsprofiel

Het beroepsprofiel is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met het werkveld en sluit aan op het landelijke traject professionalisering in de jeugdzorg. Op basis van de aanwezige documenten is het profiel ontwikkeld.

In samenspraak met belangrijke vertegenwoordigers uit de jeugdzorg is het profiel verder aangescherpt. De gevolgde werkwijze is beschreven in hoofdstuk 6. In bijlage 3 is een lijst opgenomen van vertegenwoordigers van de Jeugdzorgsector die bij de ontwikkeling van dit profiel betrokken zijn geweest. In bijlage 4 is een overzicht opgenomen van instellingen die reeds met het voorliggende profiel hebben ingestemd.

INHOLLAND streeft ernaar om de komende jaren het competentieprofiel blijvend te laten aansluiten bij de landelijke ontwikkelingen. Om dit te waarborgen is de directeur van de School of Social Work Rotterdam lid van de stuurgroep van het project Professionalisering Jeugdzorg.

I.3 Opzet Beroepsprofiel

Beroepsbeschrijving

De beschrijving van het beroep vormt het eerste deel van het profiel.

Taakgebieden

De Jeugd- en gezinsspecialist krijgt te maken met drie taakgebieden, te weten: directe en indirecte hulpverlening, werken vanuit een arbeidsomgeving en werken aan professionaliteit en professionalisering. De taakgebieden zijn overgenomen uit de Beroepenstructuur Zorg en Welzijn (2005)⁶.

Kerntaken

De kerntaken zijn sets van inhoudelijk samenhangende beroepsactiviteiten die door een belangrijk deel van de beroepskrachten in een bepaald beroep worden uitgeoefend en die kenmerkend zijn voor dat beroep. De kerntaken samen vormen een set inhoudelijk samenhangende beroepsactiviteiten, die in een logische volgorde worden beschreven. Een kerntaak heeft altijd betrekking op een door de beroepskracht te leveren product, zorg of dienst. In feite gaat het bij de kerntaken om de 'harde kern' van het beroep.

⁶ Dam, C. van, P. Vlaar, M. van Hattum, R. Broeken (2005). Klaar voor de toekomst, vastgesteld door het Platform Zorg en Welzijn, NIZW beroepsontwikkeling.

Competenties

Binnen de kerntaken is een gevarieerd aantal competenties te onderscheiden.

De competenties hebben een verschillende omvang en overlappen elkaar soms.

Ook komt het voor dat een taak in meerdere competenties is te plaatsen.

Het niveau van beroepsuitoefening hangt af van vier factoren, namelijk complexiteit, transfer, zelfstandigheid en verantwoordelijkheid.

De beroepscontext geeft een korte omschrijving van de context waarin het beroep wordt uitgeoefend, in welke branche en welk type organisatie werkt de beroepskracht.

2.1 Jeugdzorgsector

In de jeugdzorgsector zijn beroepskrachten werkzaam in het primaire proces. Dat wil zeggen dat zij directe uitvoering geven aan zorg-, hulp- en/of dienstverlening aan cliënten (de jeugdigen en/of de ouders). Daartoe werken zij direct met de jeugdigen, ouders, opvoeders en ketenpartners.

Alle voorzieningen en professionals binnen de jeugdzorg dragen bij aan: het bieden van ondersteuning, hulp en bescherming aan jeugdigen, hun ouders of andere opvoeders bij opvoedingsvragen van psychische, sociale of pedagogische aard die een evenwichtige ontwikkeling naar de volwassenheid belemmeren. Ook richt de jeugdzorg zich op situaties waarin de opvoeding zo problematisch dreigt te worden dat ouders het niet meer aan kunnen.

De Jeugdzorgsector is een breed en groot werkveld. In 2006 zijn 26.000 professionals werkzaam in dit werkveld, waarvan 16.000 in een sociaal-agogische functie. Tenminste 70 % van deze functies wordt op HBO-niveau ingevuld ⁷.

Het is niet eenvoudig de jeugdzorgsector in volle breedte in te delen. De jeugdzorgvoorzieningen kennen een lange en diverse ontstaansgeschiedenis, worden op verschillende wijzen gefinancierd en leggen aan verschillende overheidsorganisaties verantwoording af. Een ordeningssysteem in zo'n brede sector lijkt altijd een aantal partijen onjuist neer te zetten. In 2005 heeft onder andere prof. dr. van Yperen een voorstel gedaan voor een nieuwe ordening ⁸.

⁷ Regiomarge 2006 Jeugdzorg, FCB. Dit betreft alleen de CAO- volgers. Het gehele werkveld is dus groter.

⁸ Yperen, T. van, Loeffen, M., Berg van de, G., Lekkerkerker, L. (2005). De jeugdzorg op orde: Ontwerp van een ordeningsmodel voor preventieve, curatieve en repressieve interventies. Utrecht: NIZW Jeugd / Collegio.

De recent verschenen verkenning van de WRR Bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid ⁹ geeft in het hoofdstuk Specifiek jeugdbeleid en jeugdzorg een geactualiseerde beschrijving van de jeugdzorg in al zijn diversiteit.

In navolging van het Actieprogramma professionalisering in de jeugdzorg kiezen wij ervoor gebruik te maken van deze meest recente indeling gepubliceerd in Bouwstenen voor een heldere ordening van beroepen in de jeugdzorg door NJI/MOVISIE¹⁰.

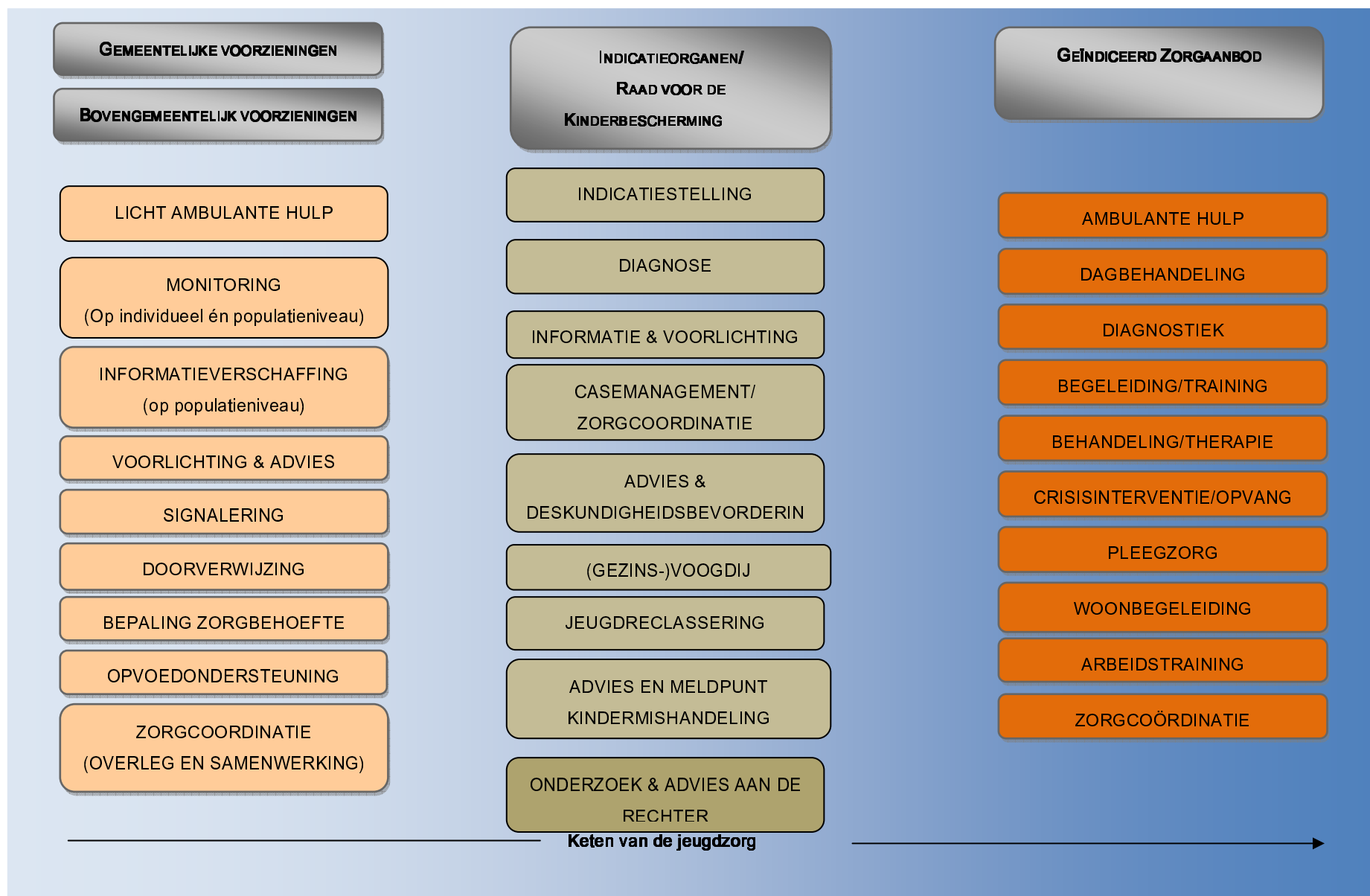
In dit document Bouwstenen voor een heldere ordening van beroepen in de jeugdzorg wordt aangegeven dat de brede jeugdzorgsector drie werkvelden omvat, namelijk:

- ❖ voorzieningen binnen het gemeentelijk jeugdbeleid en bovengemeentelijke voorzieningen;
- ❖ Bureau Jeugdzorg met de Raad voor de Kinderbescherming en
- ❖ het geïndiceerd zorgaanbod.

In figuur 1 staan de taken binnen de brede jeugdzorg schematisch aangegeven.

⁹ Montfoort A. van, Specifiek jeugdbeleid en jeugdzorg (Hoofdstuk 11). In: P.A.H. van Lieshout, M.S.S. van der Meij en J.C.I. de Pree (red.) (2007). Bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Amsterdam: Amsterdam University Press.

¹⁰ Hens, H. N. et al (22 oktober 2007). Bouwstenen voor een heldere ordening van beroepen in de jeugdzorg. NJI/ MOVISIE.

Figuur 1. Werkvelden en taken binnen de brede jeugdzorg. Overgenomen uit Bouwstenen voor een heldere ordening van beroepen in de jeugdzorg (NJI/MOVISIE, oktober 2

Dwang en drang
zodra vrijwilligheid tot
vrijblijvendheid leidt

2.2

Ontwikkelingen binnen het werkveld

De organisatie van de jeugdzorg is de laatste jaren ingrijpend veranderd.

Naast veranderingen in wet- en regelgeving gaat het om veranderingen in de infrastructuur van de jeugdzorg, het ontstaan van nieuwe voorzieningen, wijzigingen in de toegang van de geïndiceerde jeugdzorg, nieuwe bekostigingssystematieken, de overgang van een aanbod- naar meer vraaggerichte structuur en uitvoering van de jeugdzorg, nieuwe manieren om verantwoording af te leggen en een grotere nadruk op de effectiviteit van interventies en op doel- en resultaatgerichtheid.

Daarnaast is sprake van een toename van de jeugdcriminaliteit op steeds jongere leeftijd, vragen (groepen) allochtone jongeren en gezinnen specifieke kennis en vaardigheden en groeit de roep om sneller in te grijpen (risicoreductie). Dwang en drang zodra vrijwilligheid tot vrijblijvendheid leidt is het nieuwe motto.

Toenemende aandacht hiervoor, gevoed door de media, heeft er mede toe geleid dat de samenleving en de politiek haar aandacht meer is gaan richten op de jeugdzorg. Een belangrijk item daarbinnen is de noodzaak tot meer samenhang en samenwerking tussen de diverse sectoren waarmee gezinnen met problemen te maken hebben. Dat deze ontwikkelingen ook hun weerslag hebben op de professionele uitvoering van het werk in de jeugdzorg is evident.

1

De nieuwe Wet op de Jeugdzorg (WJZ)

Per 1 januari 2005 is de Wet op de jeugdzorg ingevoerd. Deze wet stelt dat iedere jeugdige in Nederland met problemen recht heeft op hulp. De wet regelt de toegang tot de gehele jeugdzorg via het provinciale (en de drie grootstedelijke) Bureaus Jeugdzorg (BJZ). De Wet op de jeugdzorg heeft als doel de samenhang tussen de verschillende instanties die betrokken zijn bij de jeugdzorg te vergroten en te verbeteren. Het Bureau jeugdzorg beoordeelt het verzoek om hulp en indiceert voor de juiste zorg. Naast de voormalige (gezins)voogdij-instellingen en de ambulant vrijwillige hulpverlening is de jeugdreclassering geïntegreerd in de Bureaus Jeugdzorg. Datzelfde geldt voor het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK).

Ook de toegang tot de zorg voor licht verstandelijk gehandicapte (lvg) jeugdigen loopt vanaf 2005 via Bureau Jeugdzorg.

De Raad voor de Kinderbescherming heeft hierbij deels een andere rol gekregen, meer die van specialist. Meldingen komen voortaan binnen bij het BJJ of de AMK's, die de Raad inschakelen als er behoefte is aan onderzoek.

Een belangrijk doel is te voorkomen dat problemen uit de hand lopen en zwaardere zorg nodig wordt. De jeugdzorg streeft ernaar dat de hulpverlening van korte duur is in een lichte vorm en liefst dicht bij huis aangeboden wordt. Om te voorkomen dat dit zogenaamde 'zo, zo zo- beleid' leidt tot onnodig lange trajecten, waarbij op den duur blijkt dat meer hulp noodzakelijk is, is een goede indicatie essentieel. Vanaf de aanvang dient snel en helder geïndiceerd te worden welke ondersteuning nog meer nodig is (stepped care).

Om een vraaggericht en flexibel aanbod te kunnen bieden, hebben VWS en Justitie in de WJZ gekozen voor een functiegerichte benadering. Zo moet duidelijk worden welke zorg aan welke cliënten, tegen welke kosten en met welk resultaat wordt geboden. De wet gaat ervan uit dat ouders de verantwoordelijkheid hebben voor de opvoeding. Ze worden ondersteund door basisvoorzieningen voor jeugdigen, zoals consultatiebureaus, peuterspeelzalen en scholen. De jeugdzorg vervult een aanvullende rol bij het versterken van deze algemene, lokale voorzieningen voor het gezin en bij het tijdig signaleren en oppakken van problemen.

2

Het doel van de
WMO is simpel
gesteld: 'meedoen'

Invoering Wet Maatschappelijke ondersteuning

De invoering van de Wet Maatschappelijke ondersteuning (WMO) begin 2007, heeft consequenties voor de lokale jeugd- en gezinszorg, de eerstelijns en preventieve jeugdzorg en de jeugdzorgketen.

De WMO beoogt een samenhangend lokaal beleid op het vlak van maatschappelijke ondersteuning. Het lokale jeugdbeleid is hiervan van een belangrijk onderdeel. Het doel van de WMO is simpel gesteld: 'meedoen'. Meedoen van alle burgers aan alle facetten van de samenleving al dan niet geholpen door familie, vrienden en bekenden. Als dat niet lukt dan ondersteunt de gemeente.

De WMO bepaalt dat gemeenten hun beleid in negen prestatievelden moeten vastleggen. Eén daarvan luidt: 'op preventie gerichte ondersteuning bieden aan jongeren met problemen met opgroeien en van ouders met problemen met opvoeden'. Andere prestatievelden zijn eveneens van belang voor de inrichting en uitvoering van het lokale jeugdbeleid, zoals het bevorderen van sociale samenhang, het bevorderen van deelname aan het maatschappelijk verkeer, maatschappelijke opvang (waaronder huiselijk geweld) en het bevorderen van openbare geestelijke gezondheidszorg.

Naast de al genoemde oprichting van centra voor Jeugd en Gezin maken de minister voor Jeugd en Gezin en de VNG nog nadere afspraken over de concrete bijdrage van gemeenten aan het Programma voor jeugd en gezin, dat momenteel ontwikkeld

wordt¹¹. Hierbij gaat het in ieder geval om het signaleren en melden van kindermishandeling, onderdelen uit het gezinsbeleid, kindvriendelijke woonomgeving en participatie.

3 Samenhang en samenwerking: van lokaal en landelijke voorzieningen

Door het nieuwe jeugdzorgstelsel wil de overheid een goede aansluiting creëren tussen de jeugdzorg en het lokaal jeugdbeleid. Het algemeen en (preventief) lokaal jeugdbeleid is de verantwoordelijkheid van de gemeente en een eerste en belangrijke schakel in de jeugdzorgketen. Deze moeten in samenhang met de landelijke jeugdvoorzieningen functioneren.

Om ervoor te zorgen dat dit ook gebeurt, hebben Rijk, provincies en gemeenten afspraken hierover vastgelegd in het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl (BANS) .

Daarnaast is het uiteindelijke wetsvoorstel aangescherpt door:

- ❖ een gezinscoach aan te stellen om gezinnen met meervoudige problematiek direct te begeleiden (coachen);
- ❖ meer drang in de vrijwillige hulpverlening. Het Bureau Jeugdzorg krijgt een actievere rol bij het vroegtijdig signaleren van problemen in gezinnen en het, zo nodig ongevraagd, benaderen en motiveren van die gezinnen bij het aanvaarden van hulp.

4 Professionalisering Jeugdzorg

De bovengenoemde ontwikkelingen vragen een professionaliseringsslag van de jeugdzorg. Het actieplan Professionalisering van de jeugdzorg ¹² verstaat onder het bevorderen van professioneel handelen in de sector het volgende:

- ❖ steunt op evidence based kennis die binnen een geformaliseerde en uitgebreide opleiding wordt verworven; binnen deze opleiding worden vaardigheden ook in praktijksituaties getraind (training on the job);
- ❖ vindt plaats binnen kaders (zoals standaarden voor good practices, beroepscode, beroepsprofielen, protocollen en (klachten)regelingen, die door beroepsgroep, branche en/of overheid worden bepaald;
- ❖ wordt mede gekenmerkt door reflectie, systematisering van ervaring, intervisie, bijscholing en het streven naar kwaliteitsverbetering;
- ❖ kent een eigen autonomie en verantwoordelijkheid, en wordt in de regel tegen betaling verricht.

De geschetste ontwikkelingen zijn van invloed op de expertise van de professionals. Professionals in de jeugdzorg staan voor de taak complexe opvoedingsondersteuning en jeugdbescherming samen met anderen in een brede

¹¹ Bestuursakkoord Rijk en Gemeenten, Samen aan de slag, 4 juni 2007.

¹² Overgenomen uit Actieplan professionalisering in de jeugdzorg. Concept 29 mei 2007

context binnen hun eigen organisaties vorm te geven. Dit binnen de organisaties waar zij werken, maar in toenemende mate ook en juist in samenhang met andere organisaties.

Zij hebben kennis nodig van jeugdculturen, ontwikkelingspsychologie en jeugdrecht. Zij moeten zeer goed hun weg weten binnen de sociale kaarten per gemeente en regio. Zij moeten kunnen signaleren, indiceren, hulp kunnen coördineren en dit alles kunnen vertalen in concrete handelingen. Ze zijn in staat betrokken en empathisch te handelen, maar eisen gezag op als dit nodig is om jeugdigen te beschermen. Ze moeten niet alleen kennis hebben van opvoeden, maar daar zelf daadwerkelijk een bijdrage aan kunnen leveren. Ze moeten regels kunnen handhaven en controleren en met gezag ingrijpen als deze niet nagekomen worden. Ze moeten kunnen anticiperen op relevante ontwikkelingen en gevolgen daarvan voor jeugdigen binnen de eigen context kunnen inschatten. Ze werken doelgericht, evidence based, vraaggericht en outreachend. Ze moeten helpen de organisatie van het werk zo efficiënt en eenvoudig mogelijk te houden om verdere bureaucratisering te voorkomen. Tot slot moeten zij weten dat hetgeen wat zij doen onderdeel is van het functioneren van de hele jeugdketen en tegelijkertijd in staat zijn verantwoording te nemen voor hun eigen handelen.

2.3

Maatschappelijke opdracht Jeugd- en gezinsspecialist

Ieder kind heeft recht op een gezonde, veilige en evenwichtige ontwikkeling. Elke jeugdige moet de kans krijgen om op te groeien tot een zo gezond mogelijke volwassene die zichzelf kan redden in het leven.

Elke jeugdige moet
de kans krijgen om op
te groeien tot een
gezonde volwassene,
die zichzelf kan
redden in het leven

- ❖ Professionals in de jeugdzorg zoeken samen met jeugdigen, zoveel mogelijk in het eigen gezin en context, naar kansen voor verbetering bij opgroei- en opvoedingsproblemen. Het internationale Verdrag voor de Rechten van het kind is daarbij richtinggevend (zie bijlage 1).
- ❖ Professionals in de jeugdzorg geven aandacht waar het nodig is, ondersteunen waar het kan en beschermen en houden toezicht waar het moet. In hun werk doen zij recht aan de culturele, maatschappelijke en levensbeschouwelijke achtergrond van jeugdigen, hun ouders en familie en ketenpartners.
- ❖ Professionals vertalen deze uitgangspunten per situatie in een heldere en handzame pedagogische visie, die een duidelijk handelingsperspectief biedt.
- ❖ Flexibiliteit, cliënt- en vraaggerichtheid, snelheid en toegankelijkheid kenmerken de werkwijze.
- ❖ Professionals in de jeugdzorg gaan uit van vragen van cliënten (jeugdigen, ouders/opvoeders en hun omgeving).
- ❖ Het belang van de jeugdige staat altijd centraal.

3

Beroepenstructuur en gezinskwaliteit

3.1

Beroepsvarianten en functies

Vanuit de Beroepenstructuur Jeugdzorg 2007 is een indeling gemaakt voor beroepen in de Jeugdzorg.

Het betreft Jeugdzorg in de:

- ❖ medische beroepen;
- ❖ psychologische en pedagogische beroepen;
- ❖ verpleegkundige beroepen;
- ❖ sociaal agogische beroepen en
- ❖ overige beroepen.

De Jeugd- en gezinsspecialist richt zich op de sociaal agogische beroepen.

Zoals in hoofdstuk 2 aangegeven, wordt voor dit profiel de indeling gevolgd zoals beschreven in Bouwstenen voor een heldere ordening van beroepen in de jeugdzorg (NJI/MOVISIE, oktober 2007). De drie werkvelden die daarin omschreven zijn, zijn:

- ❖ voorzieningen binnen het gemeentelijk jeugdbeleid;
- ❖ Bureau Jeugdzorg met de Raad voor de Kinderbescherming en
- ❖ het geïndiceerd zorgaanbod.

Deze Beroepenstructuur Jeugdzorg maakt gebruik van het werk van A. van Montfoort en opgenomen in WRR Bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid (2007) ¹³. Voor deze drie werkvelden zijn in totaal acht beroepsvarianten onderscheiden, die door functionarissen op zowel MBO-, HBO- en universitair niveau worden vervuld. Bij de genoemde ordening van de beroepsuitoefening in de jeugdzorg bleek dat bij iedere indeling kanttekeningen te maken zijn. Uiteindelijk is gekozen voor een indeling die aansluit bij de ketenstructuur van de jeugdzorg.

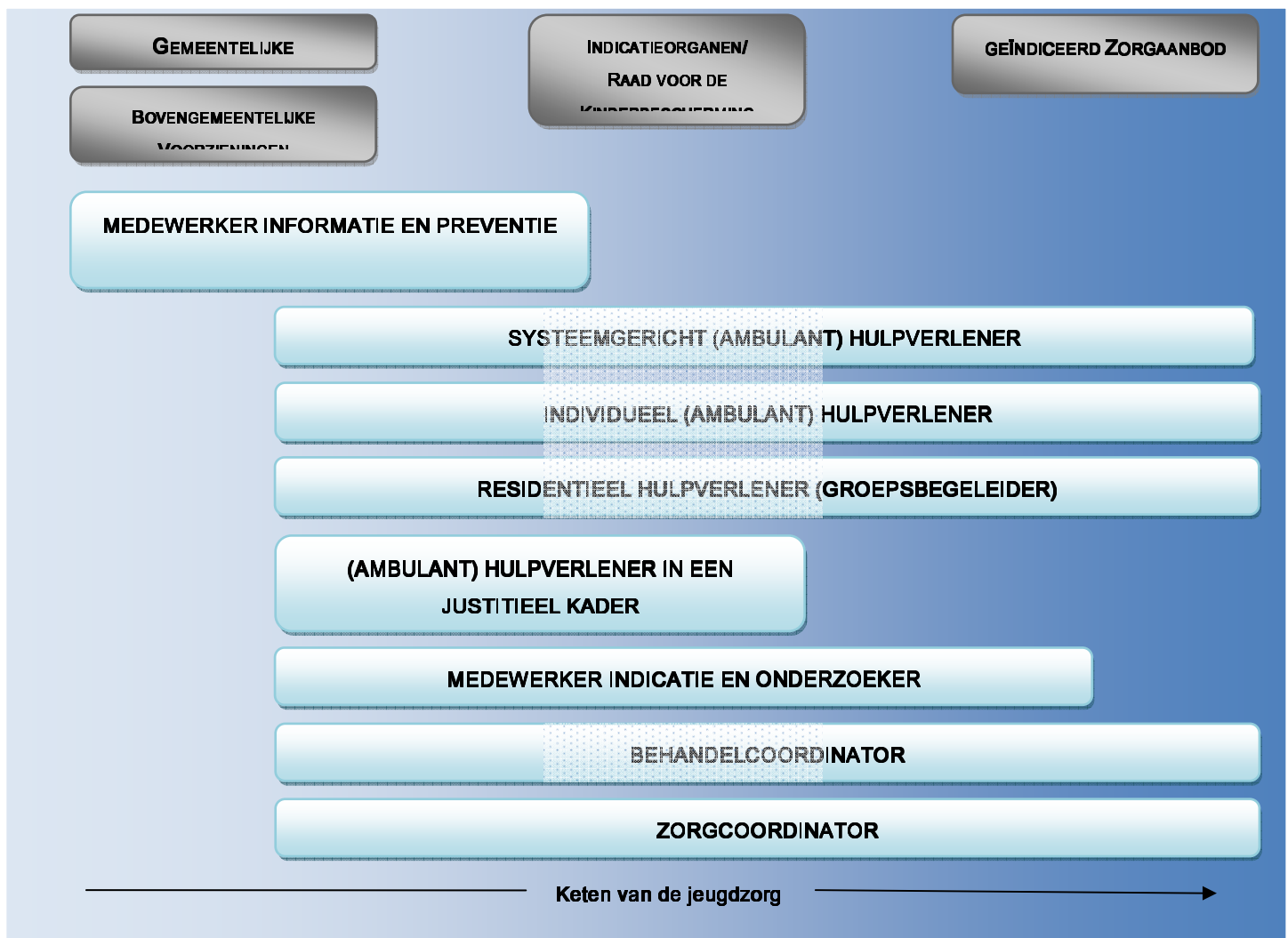
De acht beroepsvarianten zijn:

1. jeugdzorgmedewerker informatie en preventie
2. ambulant pedagogisch hulpverlener
3. activiteitenbegeleider*
4. pedagogisch groepsbegeleider
5. jeugdbeschermer (ambulant hulpverlener in een gedwongen kader inclusief jeugdreclassering)
6. behandelcoördinator* *
7. zorgcoördinator jeugdzorg
8. medewerker indicatie, onderzoek en advies

(*) Voor de beroepsvariant activiteitenbegeleider bestaat reeds een gespecialiseerde opleiding op MBO-niveau.

(**) Voor de beroepsvariant behandelcoördinator is een universitaire opleiding beschikbaar.

¹³ A.J. van Montfoort, Specifiek jeugdbeleid en jeugdzorg (Hoofdstuk 11). In: P.A.H. van Lieshout, M.S.S. van der Meij en J.C.I. de Pree (red.) (april 2007). Bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Figuur 3. Acht beroepsvarianten binnen de jeugdzorg. Overgenomen uit Bouwstenen voor een heldere ordening van beroepen in de jeugdzorg (NJI/MOVISIE, oktober 2007)

De HBO-opleiding Jeugd en Gezin richt zich op een selectie van zes beroepsvarianten en bijbehorende beroepen en functies op HBO-niveau. Deze beroepsvarianten en beroepen zijn beschreven in tabel 1, en zijn gebaseerd op Bouwstenen voor een heldere ordening van beroepen in de jeugdzorg (NJI/MOVISIE, oktober 2007) 1.

In bijlage 2 is het volledige overzicht van de beroepsvarianten in de jeugdzorg opgenomen, dus inclusief de beroepsvarianten en functies op MBO en universitair – niveau.

BEROEPSVARIANT	HUIDIGE BEROEPEN EN FUNCTIES
JEUGDZORGMEDEWERKER INFORMATIE EN PREVENTIE	Cliëntvertrouwenspersoon Coördinator kindertelefoon Medewerker informatie, voorlichting en advies Medewerker voorlichting, werving en selectie pleegouders (preventiewerker)
MEDEWERKER INDICATIE, ONDERZOEK EN ADVIES	Medewerker aanmelding en screening (Bureau Jeugdzorg) Medewerker voorlichting, werving en selectie pleegouders Bemiddelaar pleegzorg Maatschappelijk Werker AMK School maatschappelijk werker Raadsonderzoeker
AMBULANT PEDAGOGISCH HULPVERLENER	Pedagogisch medewerker A en B Ambulant hulpverlener Begeleider pleegzorg Consulent opvoedingsondersteuning Intensief pedagogisch hulpverlener Ouder- gezinsbegeleider
PEDAGOGISCH GROEPSBEGELEIDER	Groepsleider/mentor Pedagogisch medewerker (zowel binnen de justitiële als de vrijwillige jeugdzorg) Penitentiair medewerker Sociotherapeut Spelbegeleider Gezinshuisouder Woonbegeleider
JEUGDBESCHERMER	Gezins(voogd) / jeugdbeschermers Medewerker bureau Halt Jeugdreclasserders
ZORGCOÖRDINATOR JEUGDZORG	Casemanager Gezinscoach Sociaal consulents LVG sector

Tabel 1. Beroepsvarianten en beroepen/functies in de jeugdzorg. Op basis van Bouwstenen voor een heldere ordening van beroepen in de jeugdzorg (NJI/MOVISIE, oktober 2007)

3.2

Kenmerkende beroepshouding

Typerend voor het werk van iedere jeugd- en gezinsspecialist zijn de dilemma's, keuzes, problemen, spanningsvelden en kansen waarvoor een interventie wordt

verwacht. Een interventie binnen de Jeugdzorg heeft vaak zeer ingrijpende gevolgen voor de desbetreffende jeugdige, maar ook vaak voor de hele omgeving van die jeugdige. Zeker waar bescherming noodzakelijk is moeten dergelijke ingrijpende interventies vaak onder tijdsdruk gemaakt worden. Dat vraagt een doortastende, reflectieve en empathische beroepshouding.

Het betreft jeugdigen die door diverse oorzaken met belemmeringen en/of bedreigingen voor hun ontwikkeling te maken hebben. Het betreft ouders die steun vragen e/of nodig hebben bij de opvoeding van hun kinderen, en die daarin kwetsbaar en gevoelig zijn. Het betreft ook ouders die eigenlijk geen steun willen, maar waar de opvoedsituatie het nodig maakt in te grijpen. Het betreft jeugdigen met problemen, die hulp nodig hebben, om in een cruciale periode hun leven op de rails te zetten. Het betreft tevens jeugdigen die overlast veroorzaken voor de samenleving en gecorrigeerd moeten worden, terwijl ze dat helemaal niet willen.

Signaleren en kunnen duiden

De jeugd- en gezinsspecialist is in staat problematische opvoedingssituaties waarbij kinderen in hun ontwikkeling worden bedreigd te signaleren. Dit vraagt een goed observatievermogen en is gebaseerd op specifieke kennis van de ontwikkelingspsychologie van het kind, medische kennis en orthopedagogische kennis.

Het vraagt dat hij de problemen met ouders en andere betrokkenen op een respectvolle manier kan bespreken. Dit vraagt goede communicatieve vaardigheden, gezag en doorzettingsvermogen.

Betrokkenheid versus ingrijpen

De jeugd- en gezinsspecialist is in staat met het cliëntsysteem een professionele relatie op te bouwen, waarin begrip is voor de moeilijke situatie waarin de cliënt zich bevindt. Ouders en jeugdigen worden ondersteund om hun situatie te verbeteren. Echter in tegenstelling met andere agogische beroepen, werkt de jeugd- en gezinsspecialist niet met volwassenen die eigen verantwoordelijkheid hebben over hun leven. De jeugd- en gezinsspecialist werkt met jeugdigen en hij heeft de verantwoordelijkheid om het recht van het kind op veiligheid en ontwikkeling te beschermen.

De jeugd- en gezinsspecialist dient duidelijk aan te geven waar de grenzen liggen en wanneer de jeugd- en gezinsspecialist gedwongen is in te grijpen. Wanneer dat nodig is, moet de hij ook daadwerkelijk kunnen ingrijpen. Dit ingrijpen baseert hij vanuit zijn ethische waarde en kennis van het juridisch systeem.

Vraaggericht werken en omgaan met meerdere belangen

De jeugd- en gezinsspecialist moet in staat zijn de wensen en behoeften van de klant te onderzoeken en hiernaar handelen. Hij moet anticiperen op de behoeften van klanten. Hoge prioriteit geven aan servicebereidheid, de kwaliteit van de geleverde

diensten en klanttevredenheid. Echter hij moet dit kunnen leveren in een veld met diverse belangen.

Omgaan met meervoudige partijdigheid

De jeugd- en gezinsspecialist houdt zowel rekening met de belangen van ouders als kinderen (meervoudige partijdigheid). Hij is zich bewust van de loyaliteit tussen ouders en kinderen. De band met de ouders blijft altijd van belang.

3.3

Aansluiting met relevante MBO-kwalificaties en functies

In onderstaande tabel zijn de kwalificaties/beroepen aangegeven die benoemd zijn voor de sector Sociaal Agogisch Werk binnen de nieuwe MBO competentiegerichte kwalificatiestructuur Welzijn (geplande invoeringsdatum 2010).

Kwalificatiestructuur	Sociaal Agogisch Werk (SAW)
Niveau 4	Sociaal-cultureel werker Sociaal-maatschappelijk dienstverlener Maatschappelijke Zorg met uitstromen: • Medewerker Volwassenenwerk • Medewerker Gehandicaptenzorg Pedagogisch Werk uitstromen: • Pedagogisch Werker Kinderopvang • Pedagogisch Werker Jeugdzorg Onderwijsassistent

Tabel 2. MBO-Kwalificatiestructuur Sociaal Agogisch Werk

Met name de functie van Pedagogisch werker Jeugdzorg is van belang. In het kwalificatiedossier Pedagogisch Werker 2007-2008¹⁴ wordt de volgende beschrijving gegeven van de context en de verantwoordelijkheden van de pedagogisch werker Jeugdzorg. De Pedagogisch Werker Jeugdzorg op MBO kan in diverse contexten haar werk verrichten, namelijk binnen een open, half open of gesloten residentiële instelling.

De Pedagogisch Werker Jeugdzorg op MBO-niveau heeft een analyserende, ondersteunende, stimulerende, opvoedende, coachende, oplossingsgerichte, creatieve en initiërende rol. De Pedagogisch Werker Jeugdzorg draagt zelden eindverantwoordelijkheid. De Pedagogisch Werker Jeugdzorg werkt vaak samen met of onder begeleiding van een medewerker van een hoger niveau.

De Pedagogisch Werker Jeugdzorg heeft te maken met complexe en onvoorspelbare situaties. Zij heeft te maken met risico's met betrekking tot de gezondheid en veiligheid van de cliënt. De complexiteit van haar taak is voor een groot deel

¹⁴ Landelijke kwalificaties MBO, kwalificatiedossier Pedagogisch Werker 2007-2008, deel B, Colo en OVDB, 2007.

afhankelijk van de problematiek van de cliënt(en) waar zij mee werkt. Zij kan te maken hebben met 'drang-en-dwang'. De Pedagogisch Werker Jeugdzorg richt zich met name op opvang en begeleiding bij problematische ontwikkeling en opvoeding van kinderen en jeugdigen.

De Pedagogisch Werker Jeugdzorg past op uitvoerend niveau transfer toe, ervaringen in de ene situatie zet zij in bij werkzaamheden in een andere situatie.

In vergelijking met de MBO-opgeleide Pedagogisch Werker Jeugdzorg heeft de J&G-specialist een breder werkterrein. Daarnaast draagt de HBO-opgeleide J&G-specialist meer verantwoordelijkheid en geeft hij/zij (na een aantal jaren werkervaring) leiding aan en/of coördineert de werkzaamheden van andere professionals.

De MBO-opgeleide werken vooral in het leefgroepwerk als groepsleider en deelt daarmee de verantwoordelijkheid met het team. De jeugd- en gezinsspecialist voert naast werkzaamheden in de groep ook zelfstandig ambulante hulpverlening uit, werkt in gezinnen, maakt behandelplannen en is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de behandeling.

4.1 Overzicht Taakgebieden

De Jeugd- en gezinsspecialist komt te werken in drie taakgebieden:

- I Directe en indirecte hulpverlening,
- II Werken vanuit een arbeidsomgeving en
- III Werken aan professionaliteit en professionalisering

Deze taakgebieden zijn overgenomen uit de Beroepenstructuur Zorg en Welzijn (2005). De indeling betreft drie segmenten die hier taakgebieden worden genoemd.

TAAKGEBIED	KERNTAAK	TITEL COMPETENTIE
I DIRECTE EN INDIRECTE HULPVERLENING	Kerntaak 1.1 Voorlichting, informatie, advies	1.1.1 Organiseren en geven van voorlichting, advies en trainingen gericht op jeugdigen, ouders en/of andere professionals
		1.1.2 Communiceren met kinderen, jongeren en ouders en schakelen tussen de verschillende begripsniveaus van de diverse doelgroepen
		1.1.3 Aansluiten bij jeugdcultuur en de (diverse) culturele en etnische achtergrond van gezinnen
	Kerntaak 1.2 Signalering, verwijzing en indicatiestelling	1.2.1 Hulpvragen en behoeften opsporen en verhelderen in samenspraak met jeugdigen en/of ouders
		1.2.2 Kansen en mogelijkheden van de jeugdigen en het cliëntsysteem onderzoeken, optimaliseren en inzetten
		1.2.3 Basisdiagnostiek uitvoeren en indien nodig specialistische diagnostiek regelen
		1.2.4 Bij problematische opvoedingssituaties bedreigingen en kansen signaleren, met gezag en daadkracht reageren en hulp organiseren
		1.2.5 De wettelijke procedures volgen in het kader van verwijzing, indicatiestelling, coördinatie en afsluiting van de hulp
	Kerntaak 1.3 Stimulering, ondersteuning, begeleiding en jeugdhulp	1.3.1 Doelgerichte hulpverleningsplannen en –overeenkomsten opstellen in samenspraak met ouders en jeugdigen
		1.3.2 Onderbouwd methodieken (evidence based) inzetten bij de begeleiding van jeugdigen en gezinnen
		1.3.3 Empatisch en geduldig handelen, in contact blijven met cliënten en tegelijkertijd kunnen ingrijpen en dwang en drang toepassen
		1.3.4 Meervoudige partijdigheid inzetten in gezinnen met interactieproblemen
	Kerntaak 1.4 Zorgdragen voor veilige opvang en verblijf	1.4.1 Werken met een groep jeugdigen met in- en externaliserend probleemgedrag in optimaal contact met de gezinnen van herkomst
		1.4.2 De groep inzetten als gerichte leeromgeving
		1.4.3 Creatief en flexibel groepen jongeren (bege)leiden

	Kerntaak 1.5 Coördinatie, casusregie en casemanagement	1.5.1 Proactief en outreachend werken
		1.5.2 Methodisch samenwerken: netwerken coördineren, gericht doorverwijzen, organiseren van de juiste hulp en zorgdragen voor continuïteit van de hulpverlening (ketenkwaliteit)
		1.5.3 Bondig en in correct Nederlands rapporteren

II WERKEN VANUIT EEN ARBEIDSOMGEVING	Kerntaak 2.1 Werken in de eigen instelling of organisatie	2.1.1 Verantwoording nemen en afleggen voor keuzes, handelingen en mate van doelrealisatie, met aandacht voor zowel efficiency als effectiviteit, zowel naar ouders, collegae als financiers
		2.1.2 Bijdragen aan de ontwikkeling van instellingsmethoden, methodiek(en) en instellingsvisie
		2.1.3 Samenwerken met collega's, vakgenoten, en andere beroepsgroepen die met jeugdigen en gezinnen werken
		2.1.4 Begeleiding aanvaarden van en geven aan medewerkers
		2.1.5 Bijdragen aan beleid, beheer en kwaliteitszorg
	Kerntaak 2.2 Werken in externe samenwerkingsverbanden	2.2.1 Functioneren als verantwoordelijk en gezaghebbend vertegenwoordiger van de eigen organisatie
		2.2.2 Zichzelf als jeugd- en gezinsspecialist positioneren, profileren en legitimeren
		2.2.3 Bijdrage leveren aan integrale aanpak van problemen van het systeem

III EIGEN PROFESSIONALITEIT ONTWIKKELEN	Kerntaak 3.1 Zichzelf ontwikkelen in het beroep	3.1.1 Reflecteren op beroepshandelen en eigen professionaliteit verder ontwikkelen
		3.1.2 Plannen van loopbaan zowel gericht op verticale als horizontale doorgroei
	Kerntaak 3.2 Bijdragen aan de ontwikkeling van het beroep	3.2.1 Bijdrage leveren aan de kwaliteit van het beroepshandelen, kennis ontwikkelen en laten circuleren
		3.2.2 Zowel binnen de eigen organisatie als in externe verbanden het belang van het beroepsmatige handelen van de jeugd- en gezinsspecialist uitdragen

Tabel 3. Taakgebieden, kerntaken, competenties Jeugd- en Gezinsspecialist

4.2

Taakgebied I. Directe en indirecte hulpverlening

Bij het benoemen van de competenties van de Jeugd- en gezinsspecialist in het werken met en ten behoeve van cliënten zijn zowel de meer vakinhoudelijke en methodische competenties als de normatieve en communicatieve competenties van

belang. In de begeleiding van de jeugdigen stuurt de Jeugd- en gezinsspecialist aan op een gezonde, veilige en evenwichtige ontwikkeling van de jeugdigen
De kerntaken voor het taakgebied 1 zijn overgenomen uit de Beroepenstructuur Jeugdzorg (2007).

Kerntaak 1.1 Voorlichting, informatie, advies

Hier gaat het om activiteiten die zich richten op voorlichtingsactiviteiten, of waarin voorlichting, informatie of advies een duidelijk onderdeel vormt. Er valt hierbij een onderscheid te maken in:

- (a) het bieden van voorlichting en advies aan ouders en/of jeugdigen met betrekking tot opvoedings- en ontwikkelingsvragen en
- (b) andere (jeugdzorg)instellingen bedienen van informatie ten behoeve van een betere hulpverlening voor cliënten van de jeugdzorg¹⁵.

Op dit gebied zijn er met name twee velden in de jeugdzorg relevant: de lokale “preventieve” jeugdzorg en het Bureau Jeugdzorg. Bij het Bureau Jeugdzorg is sprake van een dubbele voorlichtingsfunctie. Naast het gebied van reguliere opvoedings- en ontwikkelingsvragen, wordt er ook voorzien in het geven van voorlichting als algemeen meldpunt kindermishandeling (AMK). Deze voorlichting geldt opnieuw zowel voor ouders en/of jeugdigen als voor andere (jeugdzorg)instellingen.

We spreken over informatie en voorlichting als het betrekking heeft op ouders en/of jeugdigen en over advies en consult als het betrekking heeft op instellingen.

Competentie 1.1.1 Organiseren en geven van voorlichting, advies en trainingen gericht op jeugdigen, ouders en/of andere professionals

Organiseren en geven van voorlichting, advies en trainingen aan ouders en/of jeugdigen met betrekking tot opvoedings- en ontwikkelingsvragen. Deze worden zowel individueel als collectief uitgevoerd.

Competentie 1.1.2 Communiceren met kinderen, jongeren en ouders en schakelen tussen de verschillende begripsniveaus van de diverse doelgroepen

Communiceren met kinderen, jongeren en ouders, door actief te luisteren, het stellen van gerichte vragen en gerichte feedback te geven. De communicatietechnieken zijn afgestemd op de doelgroep.

De jeugd- en gezinsspecialist kan in een gesprek schakelen tussen de begripsniveaus van zowel de ouders als de jeugdigen, zodanig dat beiden betrokken worden in het gesprek/ en/ of de behandeling.

¹⁵ Hierbij gaat het naast jeugdzorginstellingen om: scholen, sociale diensten, gezondheidszorg en justitiële instellingen.

Competentie 1.1.3 Aansluiten bij jeugdcultuur en de (diverse) culturele en etnische achtergronden van gezinnen

Sluit aan bij de cultuur van jongeren en bij de diverse culturele en etnische achtergronden van de gezinnen van de jeugdigen. Gaat relaties aan vanuit erkenning van en respect voor de leefwereld en identiteit van betrokkenen.

Kerntaak 1.2 Signalering, verwijzing en indicatiestelling

De voorzieningen in het lokale veld richten zich, naast het geven van informatie, op het signaleren van problemen bij ouders, jongeren en/of gezinnen en het toeleiden van cliënten naar de juiste zorg. Met betrekking tot de geïndiceerde zorg is in de Wet op de Jeugdzorg bepaald dat het bureau Jeugdzorg de eerste toegang vormt tot de jeugdzorg. Hierdoor worden alle activiteiten over acceptatie, (initiële) diagnose en indicatie van jeugdzorg door de medewerkers van Bureau Jeugdzorg afgehandeld. Dit geldt wederom ook voor de activiteiten van het AMK, die in het nieuwe stelsel is ondergebracht bij Bureau Jeugdzorg. De activiteiten betreffen hier voornamelijk het ontvangen van meldingen van kindermishandeling, het onderzoeken bij vermoedens van kindermishandeling en het verwijzen of overdragen van de hulpverlening.

Competentie 1.2.1 Hulpvragen en behoeften opsporen en verhelderen in samenspraak met jeugdigen en/of ouders

De Jeugd- en gezinsspecialist voert systematisch een intake uit waarbij hij samen met de cliënt(en) komt tot een probleemformulering. Hij verheldert de diverse belangen weegt deze en benoemt gezamenlijke SMART-doelen die bindend werken. De Jeugd- en gezinsspecialist geeft helder en met gezag aan dat bepaalde hulp noodzakelijk is ter bescherming van het kind

Competentie 1.2.2 Kansen en mogelijkheden van de jeugdigen en het cliëntsysteem onderzoeken, optimaliseren en inzetten

De kansen en mogelijkheden van jeugdigen en gezinnen analyseren middels een competentie-analyse en risicoanalyse. De sterke kanten en de leerpunten van de jeugdigen en zijn gezin benoemen. De cliënten activeren om hun eigen mogelijkheden in te zetten gedurende het hulpverleningsproces.

Competentie 1.2.3 Basisdiagnostiek uitvoeren en indien nodig specialistische diagnostiek regelen

Stelt in een intake met behulp van verschillende methoden en technieken een basisdiagnose. Bepaalt wanneer aanvullende, specialistische (bijvoorbeeld psychiatrische) diagnostiek nodig is en regelt deze.

Competentie 1.2.4 Bij problematische opvoedingssituaties bedreigingen en kansen signaleren, met gezag en daadkracht reageren en hulp organiseren.

Bij problematische opvoedingssituaties de bedreigingen signaleren, en deze met respect duiden. Snel reageren, als nodig direct (bijvoorbeeld in crisissituaties) en

hulp organiseren. Overtuigend en doortastend handelen, en waar nodig met gezag en daadkracht grenzen stellen aan betrokken partijen. De eigen attitude en het eigen handelen bewust inzetten om weerstanden te doorbreken.

Competentie 1.2.5 De wettelijke procedures volgen in het kader van verwijzing, indicatiestelling, coördinatie en afsluiting van de hulp

Met kennis van wet- en regelgeving en de sociale kaart van de jeugdzorg en aanpalende sectoren (lokaal, provinciaal en landelijk) weten welke stappen er genomen kunnen en moeten worden in het kader van verwijzing, indicatiestelling en coördinatie.

Kerntaak 1.3 Stimulering, ondersteuning, begeleiding en jeugdhulp

Hierbij komt het algemene deel van de Jeugdzorg naar voren, de ondersteuning, begeleiding en behandeling van jeugdigen en/of hun ouders. De activiteiten vinden in belangrijke mate plaats bij de provinciale zorgaanbieders, zijn ten dele ook ondergebracht bij het bureau jeugdzorg en de gemeentelijke en lokale voorzieningen. De zorgaanbieders richten zich hierbij op de ambulante zorg, daghulp, residentiële hulp en crisisinterventie. De ondersteuning, begeleiding en behandeling vanuit het bureau jeugdzorg richt zich hoofdzakelijk op de (gezins)voogdij en de jeugdreclassering. Daarnaast is zowel bij het bureau jeugdzorg als bij de lokale “preventieve” jeugdzorg sprake van lichte hulp en het stimuleren en ondersteunen van cliënten.

Competentie 1.3.1 Doelgerichte hulpverleningsplannen en –overeenkomsten opstellen in samenspraak met ouders en jeugdigen

Stelt heldere hulpverleningsplannen en –overeenkomsten op gericht op een duidelijk doel cq resultaat, zowel op de korte als lange termijn. Hij formuleert in de overeenkomst heldere inspanningsverplichtingen van alle betrokkenen in helder Nederlands zonder overbodig vakjargon.

Competentie 1.3.2 Onderbouwd methodieken (evidence based) inzetten bij de begeleiding van jeugdigen en gezinnen

Jeugdigen en gezinnen methodisch begeleiden om de geformuleerde doelen te bereiken. De keuze voor bepaalde (combinaties van) evidence-based methoden en methodieken wordt beargumenteerd. De aanpak is gebaseerd op kennis van ontwikkelings-psychologie, jeugdsociologie en pedagogiek, waarbij hij op de hoogte is van voortschrijdend (wetenschappelijk) inzicht in methoden die werken. Hij kan deze inzichten toepassen.

Competentie 1.3.3 Empatisch en geduldig handelen, in contact blijven met cliënten en tegelijkertijd kunnen ingrijpen en dwang en drang toepassen

De Jeugd- en gezinsspecialist kan zich verplaatsen en heeft geduld: bij ontwikkeling is immers vaak sprake van lange termijn doelstellingen. Bij opgroeiën hoort experimenteren en leren door fouten maken. Complexe gezinssituaties kennen vaak

een jarenlange ontstaansgeschiedenis en veranderen niet zomaar. Begrip, geduld en invoelingsvermogen zijn hierbij kernbegrippen. De Jeugd- en Gezinsspecialist blijft in contact zowel met de ouders als de jeugdigen. Tegelijkertijd is de Jeugd- en gezinsspecialist in staat grenzen aan te geven en kan hij als het nodig is dwang en drang toepassen.

Competentie 1.3.4 Meervoudige partijdigheid inzetten in gezinnen met interactieproblemen

Past de principes van meervoudige partijdigheid toe in gezinssituaties, zowel tussen ouders en kinderen, tussen ouders onderling alsook tussen kinderen in één gezin of in een groep onderling.

Kerntaak 1.4 Zorgdragen voor veilige opvang en verblijf

Jeugdigen hebben recht op een veilige opvang en een veilig verblijf. De Jeugd- en gezinsspecialist signaleert als dit in gevaar komt en onderneemt actie. In sommige gevallen is het raadzaam om jeugdigen uit huis te plaatsen. Een mogelijke reden hiervoor kan zijn dat het de hulp aan de jongere kan versterken/bespoedigen (observatiediagnostiek, vervangend, orthopedagogisch of intensief orthopedagogische opvang). Een andere reden voor het verblijf in een inrichting is, dat de veiligheid van de jongere en/of zijn omgeving in gevaar is (open en gesloten residentiële zorg, crisisopvang). Het betreft zowel opvang/verblijf dat wordt verzorgd door provinciale zorgaanbieders als door de justitiële jeugdinrichtingen. Ook als een jeugdige niet opgenomen wordt houdt de Jeugd- en gezinsspecialist de veiligheid van de jeugdige in het oog.

Competentie 1.4.1 Werken met een groep jeugdigen met in- en externaliserend probleemgedrag in optimaal contact met de gezinnen van herkomst

Werken met een groep jeugdigen die gekenmerkt worden door zowel in- als externaliserend (probleem)gedrag. Hierbij houdt de Jeugd- en gezinsspecialist aandacht voor zowel de groep als geheel als voor de afzonderlijke individuen. De Jeugd- en gezinsspecialist bekrachtigt positief gedrag van jeugdigen en stelt grenzen aan negatief gedrag.

De jeugd- en gezinsspecialist heeft regelmatig contact met het gezin van herkomst om af te stemmen over ontwikkelingen in en de doelen van de behandeling

Competentie 1.4.2 De groep inzetten als gerichte leeromgeving

Inzetten van de groep als leeromgeving voor een jeugdige gericht op de doelen zoals gesteld in het hulpverleningsplan. Hierbij zet de Jeugd- en gezinsspecialist zijn inzicht in gezins- en groepsdynamica in. De groepsdynamica betreft zowel de interactie binnen een gezin, maar ook de dynamiek van jeugdigen die tijdelijk in een groep verblijven.

Competentie 1.4.3. Creatief en flexibel groepen jongeren (bege)leiden, zonder individuen uit het oog te verliezen.

In het werken met een groep jongeren toont de Jeugd- en gezinsspecialist een creatieve en flexibele houding. Hij leeft zich in en sluit bij de belevingswereld van de jeugdigen. Hij kan heldere grenzen stellen en bewaakt de veiligheid van iedere jeugdige in de groep.

Kerntaak 1. 5 Coördinatie, casusregie en casemanagement

Om voor een goede samenhang tussen de verschillende hulpverleningstrajecten te verzorgen en/of het samenspel met andere hulpverleningssectoren te coördineren, zijn coördinatieactiviteiten noodzakelijk. Naast de zorgcoördinatie binnen de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) wordt hierbij hoofdzakelijk verwezen naar het Bureau Jeugdzorg die hieraan invulling geeft door middel van casemanagement¹⁶. Dit geldt met betrekking tot het functioneren van het AMK, de (gezins)voogdij, de vrijwillige hulpverlening, gericht op aansluiting van de hulp tussen de zorgaanbieders. Daarnaast is er op het gebied van de lokale voorzieningen sprake van het uitoefenen van gezinscoaching bij probleemgezinnen en het coördineren van zorg door de toekomstige centra voor jeugd en gezin ¹⁷.

Competentie 1.5.1 Proactief en outreachend werken

Hulp bekijft niet als de context van jeugdigen in hun dagelijkse bestaan niet meegenomen wordt in beoogde veranderingen. Om op tijd hulp te kunnen leveren voordat problemen ernstig(er) worden, zal de Jeugd en gezinsspecialist naar de leefomgeving van de cliënt toegaan. Outreachend werken en proactief handelen zijn belangrijke competenties om gezinnen en/of jeugdigen te bereiken en te voorkomen dat de situaties verslechterd .

Competentie 1.5.2 Methodisch samenwerken: netwerken coördineren, gericht doorverwijzen, organiseren van de juiste hulp en zorgdragen voor continuïteit van de hulpverlening (ketenkwaliteit)

Brengt signalen onder de aandacht van de eigen organisatie en bij relevante partijen en verwijst in bedreigende situaties tijdig door (bijvoorbeeld naar specialistische of juridische hulp). Legt actief contact met beroepskrachten van andere organisaties. Brengt de bijdrage van de diverse partijen in beeld en maakt hierover afspraken. Coördineert de communicatie en hulpverlening met en rondom de jeugdige en/of zijn gezin. De Jeugd- en gezinsspecialist is in staat verantwoording op zich te nemen en draagt zorg voor continuïteit van hulp.

Competentie 1.5.3 Bondig en in correct Nederlands rapporteren

¹⁶ De kracht van verbinden. Coördinatie van Zorg op lokaal niveau (2006). Pagina 12-13.

¹⁷ Centra voor Jeugd en Gezin. Kamerstuk 23-10-2006. Door Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport: Ross-van Dorp, C. (2006).

Evalueren en rapporteren van de uitgevoerde activiteiten op een korte, heldere en overtuigende wijze, afgestemd op de doelgroep. Het gaat om evaluaties en rapportages om verantwoording af te leggen aan financiers, aan cliënten en aan en met collegae professionals (waaronder justitie).

4.3 Taakgebied 2. Werken in en vanuit de organisatie

Het taakgebied II Werken in en vanuit de organisatie, heeft te maken met:

- (a) het functioneren van de Jeugd- en gezinsspecialist in de organisatie en
- (b) het functioneren vanuit de organisatie waar de beroepsbeoefenaar werkzaam is.

Het begrip organisatie verwijst naar de vaak complexe en grootschalige context van waaruit hulpverlening georganiseerd wordt. De Jeugd- en gezinsspecialist zal in een breed gebied aan instellingen werkzaam worden (zie ook overzicht beroepen en functies in par. 3.1).

Het begrip “vanuit” duidt op veel activiteiten, die vanuit de instelling door de Jeugd- en gezinsspecialist in samenwerking met andere instellingen of professionals worden verricht.

Het HBO-niveau komt tot uitdrukking in de zelfstandigheid waarmee taken worden vormgegeven en uitgevoerd, de samenwerking met interdisciplinaire teams en leiding geven.

Kerntaak 2.1 Werken in de eigen instelling of organisatie

De Jeugd- en gezinsspecialist werkt zelfstandig en in samenwerking met partners binnen de eigen instelling. Het handelen van de Jeugd- en gezinsspecialist kent een sterke beleidsmatige en inhoudelijke inbedding in samenwerking met andere professionals binnen en buiten de eigen instelling. Er zijn veel regels waarbinnen de Jeugd- en gezinsspecialist dient te operen.

De Jeugd- en gezinsspecialist levert binnen zijn instelling een bijdrage aan de ontwikkeling van de instellingsmethodiek en de implementatie daarvan in het uitvoerend werk.

De Jeugd- en gezinsspecialist is in staat randvoorwaarden te bepleiten cq te realiseren die voor de kwalitatieve uitvoering van de hulp- en dienstverlening noodzakelijk zijn. Hij levert in instellingsverband een actieve bijdrage aan het signaleren van omstandigheden die problemen kunnen veroorzaken. Tevens draagt hij bij aan de kwaliteitsborging en de kwaliteitsbevordering.

Competentie 2.1.1 Verantwoording nemen en afleggen voor keuzes, handelingen en mate van doelrealisatie, met aandacht voor zowel effectiviteit als efficiency, zowel naar ouders, collegae als financiers

Legt verantwoording af naar de verschillende partners van de gemaakte keuzes, handelingen en in de mate waarin afgesproken resultaten zijn behaald. Kan middelen en doelen onderscheiden en maakt keuzes mede op basis van de beschikbaarheid van middelen en tijd.

Competentie 2.1.2 Bijdragen aan de ontwikkeling van instellingsmethoden, methodiek(en) en instellingsvisie

Bijdrage te leveren aan de ontwikkeling en vernieuwing van de instellingsmethodiek, door beroepsrelevante ontwikkelingen in de samenleving en in de zorg in kaart te brengen en te analyseren en aanzetten te geven die leiden tot verbetering van beleid en werkwijzen met betrekking tot de hulp- en dienstverlening binnen en vanuit de organisatie.

Competentie 2.1.3 Samenwerken met collega's, vakgenoten, en andere beroepsgroepen die met jeugdigen en gezinnen werken

Samen te werken met collega's en vertegenwoordigers van andere beroepsgroepen in het kader van de ontwikkeling en uitvoering van hulpverleningsbeleid en hulpprogramma's aan jeugdigen.

Competentie 2.1.4 Begeleiding aanvaarden van en geven aan medewerkers

Leiding en begeleiding te geven aan collega's en andere beroepsbeoefenaren in het kader van de hulp- en dienstverlening aan jeugdigen.

Competentie 2.1.5 Bijdragen aan beleid, beheer en kwaliteitszorg

Een bijdrage te leveren aan beheer en kwaliteitszorg voorzover direct verbonden met de hulp- en dienstverlening waarvoor hij verantwoordelijk is. Hij geeft een invulling aan het kwaliteitssysteem van de instelling.

De Jeugd- en gezinsspecialist heeft hiervoor zicht op logistieke processen binnen de organisatie.

Kerntaak 2.2 Werken in externe samenwerkingsverbanden

In de context kan de uitvoering van de hulp- en dienstverlening werkt de jeugd- en gezinsspecialist samen met collega's, andere professionals, het systeem van cliënten. Aan de samenwerking kan hij leiding geven doordat hij ondermeer kan bepalen welke interventies moeten worden uitgevoerd, in welke volgorde en door welke beroepsbeoefenaren. Hij is in staat een integraal hulp- en dienstverleningsproces te coördineren en werkondersteuning te bieden aan andere professionals/medewerkers.

Hij is in staat de instelling te vertegenwoordigen in extern overleg en van daaruit een bijdrage te leveren aan regionale beleidsontwikkeling.

Competentie 2.2.1 Functioneren als verantwoordelijk en gezaghebbend vertegenwoordiger van de eigen organisatie

Als vertegenwoordiger van de eigen organisatie samen te werken met personen en instanties buiten de eigen organisatie . Hiervoor dient hij zijn (professionele) relaties met derden te ontwikkelen.

Competentie 2.2.2 Zichzelf als jeugd- en gezinsspecialist positioneren, profileren en legitimeren

Zich als jeugd- en gezinsspecialist te profileren en positioneren in een organisatie of in samenwerkingsverband, naar andere professionals, ouders en/of jeugdigen. De bijdrage als Jeugd- en gezinsspecialist binnen een traject kunnen benoemen en legitimeren.

Competentie 2.2.3 Bijdrage leveren aan integrale aanpak van problemen van het systeem

Verantwoordelijkheid nemen en andere professionals betrekken bij een integrale aanpak van problemen van het gezinssysteem (casemanagement).

4.4 Taakgebied 3. Eigen professionaliteit ontwikkelen

Werken aan professionalisering omvat de taken van de professional met betrekking tot de eigen professionele ontwikkeling, de bijdrage die hij levert aan de maatschappelijke erkenning en legitimatie van het beroep en de ontwikkeling van de beroepsmethodiek.

De kerntaken in taakgebied 3 zijn onder te verdelen in twee kerntaken:

- (a) het ontwikkelen van de eigen professionaliteit en
- (b) het bijdragen aan de verdere ontwikkeling en professionalisering van het beroep.

Kerntaak 3.1 Zichzelf ontwikkelen in het beroep

De Jeugd- en gezinsspecialist beschikt over een vermogen tot kritische zelfreflectie en demonstreert een adequate beroepshouding als beginnend beroepsbeoefenaar gekenmerkt door ondermeer zelfvertrouwen en durf. Hij kan zijn eigen handelen beschrijven, analyseren en toetsen aan theoretische en normatieve kaders. Hij demonstreert verantwoordelijk te zijn voor de bevordering van zijn deskundigheid en de eigen loopbaanontwikkeling

Competentie 3.1.1 Reflecteren op beroepshandelen en eigen professionaliteit verder ontwikkelen

Kritisch reflecteren op eigen beroepsmatig handelen, houding en motivatie vanuit theoretisch en normatieve kaders. De professional onderscheidt de taken en verantwoordelijkheden die hij heeft als Jeugd- en Gezinsspecialist, en de taken en verantwoordelijkheden die buiten zijn taak- cq verantwoordelijkheidsgebied vallen. Hij benoemt deze naar de eigen organisatie en derden.

Vanuit de kritisch reflectieve houding ontwikkelt de Jeugd- en gezinsspecialist de eigen professionaliteit verder. Hiervoor zet de professional de volgende middelen in: het bijhouden van vakliteratuur, intervisie en deelname aan deskundigheidsbevordering

Competentie 3.1.2 Plannen van loopbaan, zowel gericht op verticale als horizontale doorgroei

De eigen loopbaan sturen en vorm geven door actief gebruik te maken van de mogelijkheden die de organisatie biedt om de eigen deskundigheid verder te ontwikkelen. Dit betreft zowel het doorgroeien binnen de eigen beroepsgroep (verticale doorgroei) als breder binnen de jeugdzorg en de gehele sociaal agogische sector (horizontale doorgroei).

Kerntaak 3.2 Bijdragen aan de ontwikkeling van het beroep

De Jeugd- en gezinsspecialist is zich bewust van de culturele, historische en politieke inbedding van het beroep in de samenleving. Hij is in staat de ontwikkelingen in de samenleving, politiek en economie te analyseren op consequenties van de beroepsuitoefening. Hij kan in het debat daarover stelling nemen.

Hij draagt bij aan de kennisontwikkeling over beroepsvraagstukken en de ontwikkeling en wetenschappelijke verankering van de beroepsmethodiek.

Competentie 3.2.1 Bijdrage leveren aan de kwaliteit van het beroepshandelen, kennis ontwikkelen en laten circuleren

Een eigen bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de beroepsmethodiek, bijvoorbeeld als lid van een beroepsvereniging. Hierbij komt de impuls vanuit de veranderingen in de samenleving en vragen van cliënten. De Jeugdzorgmedewerker kan de veranderingen in de samenleving die van invloed zijn op opvoeding en (jeugd)culturen vertalen naar beroepshandelen.

Daarnaast kan hij een bijdrage leveren aan de wetenschappelijke verankering van de beroepsmethodiek Jeugdzorg door onder meer praktijkgestuurd onderzoek te verrichten, praktijktheorieën te ontwikkelen en nieuwe vragen en ontwikkelingen te doordenken op de consequenties voor bestaand beleid en methodiek.

Competentie 3.2.2 Zowel binnen de eigen organisatie als in externe verbanden het belang van het beroepsmatige handelen van de Jeugd- en gezinsspecialist uitdragen

Een bijdrage leveren aan de maatschappelijke profilering en legitimering van het beroep Jeugd- en gezinsspecialist en positie bepalen in de maatschappelijke discussie over vraagstukken van zorg en welzijn van jeugdigen en over de maatschappelijke functie, identiteit en legitimiteit van het beroep van Jeugd- en gezinsspecialist.

De opleiding Jeugd en Gezin leidt op tot een HBO bachelor diploma. Verantwoord dient derhalve te worden dat de specifieke competenties van dit profiel voldoen aan de eisen van het HBO-niveau. Verantwoording vindt plaats door een koppeling te maken van de beroepscompetenties aan de 'Dublin descriptoren'. Zij vormen het algemeen erkend referentiepunt.

De opleiding Jeugd en Gezin leidt tot een HBO bachelor diploma. Verantwoord dient derhalve te worden dat de specifieke competenties van dit profiel voldoen aan de eisen van HBO-niveau. Die verantwoording vindt plaats door een overzichtelijke koppeling van de competenties aan de 'Dublin descriptoren'. Zij vormen het algemeen erkende referentiepunt voor HBO bachelor opleidingen. Daarnaast zijn de competenties verantwoord ten opzichte van de HBO-kenmerken. De omschrijvingen van de HBO-kenmerken gaan op sommige punten verder dan de Dublin descriptoren. Dit is geen bezwaar, omdat de Dublin descriptoren een internationale beschrijving geven van de competenties waarover een afgestudeerde bachelor minimaal zou moeten beschikken. Daarbij is uitdrukkelijk gesteld dat een nadere invulling afhankelijk is van de nationale context.

Een korte toelichting op de Dublin Descriptoren en de HBO-kenmerken is opgenomen in bijlage 5.

De koppeling is zichtbaar gemaakt een vergelijkend schema (tabel 3), waarin van links naar rechts de concretisering toeneemt:

- geheel links staan de Dublin descriptoren. Deze geven de internationale afspraken weer die zijn gemaakt over de eisen die gesteld worden aan een HBO-bachelor opleiding en die de benchmark vormen bij de accreditatie van opleidingen;
- in de tweede kolom is een verduidelijking opgenomen van het wel erg abstracte proza dat internationaal is overeengekomen;
- in de derde kolom zijn de tien generieke HBO-kwalificaties. Voor veel opleidingen is deze lijst nog steeds een bruikbare meetlat voor het HBO-niveau;
- in de vierde kolom zijn de competenties vermeld uit dit competentieprofiel Jeugd- en gezinsspecialist. In deze kolom wordt volstaan met een korte aanduiding

DUBLIN DESCRIPTOREN	HBO-KENMERKEN	JEUGDZORG COMPETENTIE JEUGDZORG
KENNIS EN INZICHT Heeft aantoonbare kennis en inzicht van een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van gespecialiseerde handboeken, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied vereist is.	❖ Brede professionalisering ❖ Multidisciplinaire integratie	De afgestudeerde is toegerust met actuele en multidisciplinaire kennis en inzichten, teneinde de taken van een beginnend beroepsbeoefenaar zelfstandig te kunnen uitvoeren: Aansluiten bij jeugdcultuur en de (diverse) culturele en etnische achtergrond van gezinnen (1.1.3) De wettelijke procedures volgen in het kader van verwijzing, indicatiestelling, coördinatie en afsluiting van de hulp (1.2.5) Onderbouwd methodieken (evidence based) inzetten bij de begeleiding van jeugdigen en gezinnen (1.3.2) Bijdrage leveren aan integrale aanpak van problemen van het systeem (2.2.3)
TOEPASSEN KENNIS EN INZICHT Is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op dusdanige wijze toe te passen, dat dit een professionele benadering van zijn/haar werk of beroep laat zien, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen op het vakgebied.	❖ Probleemgericht werken ❖ (Wetenschappelijke) toepassing ❖ Creativiteit en complexiteit in handelen	De afgestudeerde kan relevante (wetenschappelijke) kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden toepassen bij het definiëren, analyseren en oplossen van complexe problemen in de beroepspraktijk: Hulpvragen en behoeften opsporen en verhelderen in samenspraak met jeugdigen en/of ouders (1.2.1) Kansen en mogelijkheden van de jeugdigen en het cliëntsysteem onderzoeken, optimaliseren en inzetten (1.2.2) Doelgerichte hulpverleningsplannen en –overeenkomsten opstellen in samenspraak met ouders en jeugdigen (1.3.1)

		Onderbouwd methodieken (evidence based) inzetten bij de begeleiding van jeugdigen en gezinnen (1.3.2) Methodisch samenwerken: netwerken coördineren, gericht doorverwijzen, organiseren van de juiste hulp en zorgdragen voor continuïteit van de hulpverlening (ketenkwaliteit) (1.5.2) Bijdragen aan de ontwikkeling van instellingsmethoden, methodiek(en) en instellingsvisie (2.1.2) Bijdragen aan beleid, beheer en kwaliteitszorg (2.1.5) Bijdrage leveren aan integrale aanpak van problemen van het systeem (2.2.3)
OORDEELSVORMING Is in staat om relevante gegevens te verzamelen en interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten.	❖ Methodisch en reflectief denken en handelen ❖ Besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid	De afgestudeerde is in staat relevante informatie te verzamelen en analyseren teneinde projectmatig te werken en te reflecteren op het beroepsmatig handelen, mede vanuit ethische en maatschappelijke vragen: Basisdiagnostiek uitvoeren en indien nodig specialistische diagnostiek regelen (1.2.3) Bij problematische opvoedingssituaties bedreigingen en kansen signaleren, met gezag en daadkracht reageren en hulp organiseren (1.2.4) De wettelijke procedures volgen in het kader van verwijzing, indicatiestelling, coördinatie en afsluiting van de hulp (1.2.5) Meervoudige partijdigheid inzetten in gezinnen met interactieproblemen (1.3.4) Verantwoording nemen en afleggen voor keuzes, handelingen en mate van doelrealisatie, met aandacht voor zowel efficiency als effectiviteit, zowel naar ouders, collegae als financiers (2.1.1)
COMMUNICATIE Is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek bestaande uit specialisten of niet-specialisten.	❖ Sociaalcommunicatieve bekwaamheid ❖ Basiskwalificering voor managementfuncties	De afgestudeerde kan intern en extern communiceren, teamgericht samenwerken, en leiding geven aan projecten in een multidisciplinaire, multiculturele en internationale werkomgeving: Organiseren en geven van voorlichting, advies en trainingen gericht op jeugdigen, ouders en/of andere professionals (1.1.1) Communiceren met kinderen, jongeren en ouders en schakelen tussen de verschillende begripsniveaus van de diverse doelgroepen (1.1.2) Methodisch samenwerken: netwerken coördineren, gericht doorverwijzen, organiseren van de juiste hulp en zorgdragen voor continuïteit van de hulpverlening (ketenkwaliteit) (1.5.2) Bij problematische opvoedingssituaties bedreigingen en kansen signaleren, met gezag en daadkracht reageren en hulp organiseren (1.2.4)

		Empatisch en geduldig handelen, in contact blijven met cliënten en tegelijkertijd kunnen ingrijpen en dwang en drang toepassen (1.3.3) Meervoudige partijdigheid inzetten in gezinnen met interactieproblemen (1.3.4) Samenwerken met collega's, vakgenoten, en andere beroepsgroepen die met jeugdigen en gezinnen werken (2.1.3) Begeleiding aanvaarden van en geven aan medewerkers (2.1.4) Zichzelf als jeugd- en gezinsspecialist positioneren, profileren en legitimeren (2.2.2)
LEERVAARDIGHEDEN Bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan.	❖ Transfer en brede inzetbaarheid ❖ Brede professionalisering	De afgestudeerde heeft de cognitieve vermogens ontwikkeld die hem/haar in staat stellen tot voortdurend professionaliseren van de eigen beroepsuitoefening en tot functioneren in uiteenlopende beroepssituaties: Reflecteren op beroepshandelen en eigen professionaliteit verder ontwikkelen (3.1.1) Plannen van loopbaan zowel gericht op verticale als horizontale doorgroei (3.1.2) Bijdrage leveren aan de kwaliteit van het beroepshandelen, kennis ontwikkelen en laten circuleren (3.2.1) Zowel binnen de eigen organisatie als in externe verbanden het belang van het beroepsmatige handelen van de jeugd- en gezinsspecialist uitdragen (3.2.2)

Tabel 4 Relatie competentie Jeugd- en gezinsspecialist en Dublin Descriptoren

6

Ontwikkeling profiel in samenwerking met het werkveld

De aanvraag van Hogeschool INHOLLAND loopt parallel met een landelijk project waarin de landelijke beroepsprofielen worden ontwikkeld, waarbij dit landelijke project niet uitgaat van een apart beroep Jeugd- en gezinsspecialist.

In het werkveld en in de politiek bestaat duidelijk de vraag naar professionalisering van de medewerkers in de Jeugdzorgsector en ook van de toeleverende HBO-opleidingen. Daarom is er een landelijk project gestart Professionalisering in de Jeugdzorgsector. Hierin nemen zowel het landelijk beroepenveld als het onderwijsveld (HBO-raad) deel.

Producten die dit project oplevert, zijn:

- ❖ een beroepenstructuur Jeugdzorg (rond najaar 2007 gereed).
- ❖ Daarna worden de kerntaken en competenties voor de verschillende functies in de Jeugdzorg uitgewerkt. Dit zal leiden tot nieuwe beroepsprofielen (najaar 2008 gereed).
- ❖ Daarna volgt een evaluatie (deelproject 4 onder leiding van de HBO-raad) in hoeverre het MBO- en HBO-onderwijs opleidt voor deze profielen. En welke verbetering in het onderwijs nodig is?

De beroepsprofielen zijn naar verwachting pas in het najaar 2008 gereed.
Dat is dus voor de aanvraag te laat.

INHOLLAND heeft in samenwerking met het werkveld een profiel Jeugd- en gezinsspecialist opgesteld.

- ❖ Hiervoor is gebruik gemaakt van het landelijk beschikbare materiaal (zie Hoofdstuk 7 Bronnen met een overzicht van gebruikte landelijke documenten).
- ❖ Dit is aangevuld met informatie uit interviews met landelijke vertegenwoordigers (zie bijlage 3 voor de namen van geïnterviewden).
- ❖ De definitieve versie is voorgelegd aan het regionale jeugdzorgwerkveld ter legitimatie.
- ❖ Door nauw betrokken te blijven bij het landelijk project, is het mogelijk het profiel aan te passen aan het landelijk traject als dit voorschrijdt.
- ❖ Om dit te ondersteunen wil INHOLLAND als pilot gaan fungeren binnen het landelijke project (deelproject 4 onder leiding van de HBO-raad).

Doordat de Schooldirecteur SoSW Rotterdam nauw betrokken is bij het landelijk project Professionalisering, zijn de voorwaarden geschapen om nauw bij het landelijke project betrokken te zijn en haar koers daarop aan te sluiten. Zonder door het lagere tempo van het project geremd te worden.

Vanuit het werkveld jeugdzorg wordt een werkveldcommissie geïnstalleerd, deze zal input leveren om de opleiding Jeugd en Gezin up-to-date te houden. Als onderdeel hiervan zal het beroepsprofiel jaarlijks worden voorgelegd en besproken of er wijzigingen nodig zijn.

Bronnen

Actieplan professionalisering (2007). NJi, NVMW/Phorza, NIP, NVO, MOgroep, HBO-raad.

Backx, H., Es, van A., Kalsbeek, E. et al. (2007). *Manifest Passie voor verantwoorde jeugdzorg.*

De kracht van verbinden. Coördinatie van Zorg op lokaal niveau (2006).

Dam, C. van, P. Vlaar, M. van Hattum, R. Broeken (2005). *Klaar voor de toekomst.* vastgesteld door het Platform Zorg en Welzijn, NIZW beroepsontwikkeling.

Hens, H. N. et al (2007). *Bouwstenen voor een heldere ordening van beroepen in de jeugdzorg. Versie 22 oktober 2007.* NJI/MOVISIE.

Landelijke kwalificaties MBO, kwalificatiedossier Pedagogisch Werker 2007-2008, deel B. COLO en OVDB

Montfoort A. van. *Specifiek jeugdbeleid en jeugdzorg* (Hoofdstuk 11). In: P.A.H. van Lieshout, M.S.S. van der Meij en J.C.I. de Pree (red.) (2007). *Bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid.* Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. Amsterdam: Amsterdam University Press

Regiomarge 2006 Jeugdzorg. FCB.

Samen aan de slag. Bestuursakkoord Rijk en Gemeenten. 4 juni 2007.

Centra voor Jeugd en Gezin. Kamerstuk 23-10-2006. Door Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport: Ross-van Dorp, C. (2006).

Yperen, T. van, Loeffen, M., Berg van de, G., Lekkerkerker, L. (2005). *De jeugdzorg op orde: Ontwerp van een ordeningsmodel voor preventieve, curatieve en repressieve interventies.* Utrecht: NIZW Jeugd / Collegio.

Naast bovengenoemde literatuur is bij de ontwikkeling van het beroepsprofiel gebruik gemaakt van kennis van experts. Hiervoor zijn vele interviews en gesprekken gevoerd met werkveldvertegenwoordigers (werkgevers, professionals, ouders en

jeugdigen) en wetenschappers. De namen van deze betrokkenen zijn opgenomen in bijlage 3.

Bijlagen

Bijlage 1. Het internationale Verdrag voor de Rechten van het kind

Bijlage 2. Uitwerking beroepsvarianten en functies

Bijlage 3. Betrokkenen bij ontwikkeling beroepsprofiel Jeugd- en gezinsspecialist

Bijlage 4. Accordering beroepsprofiel Jeugd- en gezinsspecialist

Bijlage 5. Toelichting HBO-niveau

Bijlage I Het internationale Verdrag voor de Rechten van het kind

De beschermde universele rechten van het kind zijn:

- ❖ voorrang voor het belang van het kind (art. 3)
- ❖ recht op leven (geen doodstraf, art. 6) een naam en nationaliteit (art. 7-8)
- ❖ gepaste vrije mening (art. 12-15)
- ❖ privacy en een thuis (art. 16), band met de ouders (art. 18)
- ❖ aangepaste informatie (o.a. kinderboeken, art. 17), onderwijs (art. 28-29)
- ❖ de grootst mogelijke geneeskundige verzorging (art. 24-25)
- ❖ sociale zekerheid (art. 26), een toereikende levensstandaard (art. 27)
- ❖ vrije tijd, spel, en dergelijke (art. 31)
- ❖ bijzondere bescherming van pleegkinderen (art. 20), adoptiekinderen (art. 21), vluchtelingen (art. 22) gehandicapte kinderen (art. 23) minderheden (art. 30) kinderen tijdens gewapende conflicten (art. 38) verwaarloosde of misbruikte kinderen (art. 39) kinderen die vervolgd worden voor een strafbaar feit (art. 40)
- ❖ bijzondere bescherming tegen discriminatie (art. 2) wederrechtelijk overbrengen naar een ander land (art. 11) geweld, misbruik, verwaarlozing (art. 19, art. 36) economische uitbuiting (art. 32) verdovende middelen of drugs (art. 33) seksuele exploitatie en seksueel misbruik (art. 34) ontvoering en kinderhandel (art. 35) foltering, doodstraf, willekeurige vrijheidsberoving (art. 37)

Bijlage 2 Uitwerking beroepsvarianten en functies

Het brede werkveld van de jeugdzorg bevat de onderstaande beroepsvarianten en functies (overgenomen uit Bouwstenen voor een heldere ordening van beroepen in de jeugdzorg. NJI/ MOVISIE. oktober 2007).

BEROEPSVARIANTEN	BEROEPEN EN FUNCTIES
1. MEDEWERKER INFORMATIE EN PREVENTIE	Medewerker informatie, voorlichting en advies Coördinator kindertelefoon Medewerker voorlichting, werving en selectie pleegouders (preventiewerker) Medewerker Bureau HALT
2. AMBULANT PEDAGOGISCH HULPVERLENER	Pedagogisch medewerker A en B Ambulant hulpverlener A en B Gedragswetenschapper (Ontwikkelings) Psycholoog, (Ortho)Pedagogiek Begeleider pleegzorg Consulent opvoedingsondersteuning Intensief pedagogisch hulpverlener Ouder-/gezinsbegeleider Videohometrainer Gezinsondersteuner gehandicapten Bemiddelaar gastouders
3. ACTIVITEITEN BEGELEIDER	Activiteitenbegeleider Educatiebegeleider Spelbegeleider Speltherapeut Jobcoach
4. PEDAGOGISCH GROEPSBEGELEIDER	Groepsleider (Groeps-) Activiteitenbegeleider Pedagogisch medewerker Sociotherapeut Spelbegeleider Woonbegeleider Educatiedewerker Gezinshuisouder Creatief therapeut
5. JEUGDBESCHERMER (AMBULANT HULPVERLENER IN EEN GEDWONGEN KADER, INCL JEUGDRECLASSERING)	Jeugdreclasseerder Gezins(voogd) / jeugdbeschermers Medewerker HALT
6. BEHANDELCOÖRDINATOR	Gedragswetenschappers
7. ZORGCOÖRDINATOR	Casemanager Gezinscoach
8. MEDEWERKER INDICATIE, ONDERZOEK EN ADVIES	Medewerker aanmelding en screening (bureau jeugdzorg) Medewerker voorlichting, werving en selectie pleegouders Bemiddelaar pleegzorg Maatschappelijk werker AMK

	Schoolmaatschappelijk werker Raadsonderzoeker Gedragswetenschapper
--	--

Bijlage 3 Betrokkenen bij ontwikkeling beroepsprofiel Jeugd- en gezinsspecialist

ORGANISATIE	NAAM	ROL
Bureau Jeugdzorg Rotterdam e.o.	Mevr. J. Vermeer	Directeur/Voorzitter Raad van Bestuur
Bureau Jeugdzorg Haaglanden	Dhr. B. Groeneweg Mevr. M. Knaap	Voorzitter Raad van Bestuur Manager Bureau O3
Bureau Jeugdzorg Overijssel	Dhr. M. Dirksen	Directeur/voorzitter Raad van Bestuur en mede-initiatiefnemer professionalisering in de jeugdzorg (MO groep)
Flexus	Dhr. W. Spierings Dhr. H. Schutte	Directeur/ bestuurder Adviseur Raad van Bestuur
GGD	Mevr. M. Wijburg	Manager jeugdgezondheidszorg
Horizon	Dhr. H. du Prie	Directeur
Jeugdformaat	Dhr. B. Timman	Lid Raad van Bestuur
Jeugdplein Rotterdam	Dhr. G. Bovens	Directeur
Kwadraad	Mevr. N. Heijne	Regiomanager
Kwaliteitsgenootschap voor de jeugdzorg	Dhr. T. van Ommen (Leostichting) Mevr. B. Martens (Flexus) Dhr. B. Steensma (jeugdhulp Friesland), Dhr. C. Michels (Maatschappij Zandbergen) Mevr. F. de Lange (Basegroep) Mevr. F. Peters (Jeugdformaat) Dhr. J. Wevers (Parian) Mevr. M. Tijkorte (de Waarden)	Kwaliteitsfunctionarissen
Landelijk Cliëntenforum Jeugdzorg	Dhr. P. Lankhorst, Mevr. A. Janssen Dhr. J. Verbree, Mevr. A. van Halen Dhr. J. van der Waard	Voorzitter Lid, vz cliëntenraad BJZ Utrecht Lid Coördinator Lid, voorzitter jongerenraad
De Lindenhof	Dhr. L. Koppejan	Directeur/ vz Raad van bestuur
MEE	Dhr. K. Kleingeld	Directeur
Ministerie van Justitie	Dhr. P. Levenkamp	Directeur Jeugd en Criminaliteitspreventie

Ministerie van VWS/ Programmaministerie Jeugd en Gezin	Mevr. K. van Gorp	Senior beleidsmedewerker
MO groep	Mevr. A. van Beek	Branchemanager Welzijn & MWD
Nederlands Jeugdinstituut	Dhr. T. van Yperen Mevr. M. Berger	Hoofd kenniscentrum NJI Hoofd Professionalisering
Raad voor de Kinderbescherming Den Haag	Mevr. P. Daran Charten	Stagecoördinator
Stek	Dhr. G. van Engelen	Directeur
Cardea	Mw. M. Stokman	Manager
BJZ Noord-Brabant	Mw. M. van der Luytgaarden	Vestigingsmanager
Trivium	Mevr. R. Menger Dhr. J. de Vos	Bestuurssecretaris Hoofd P & O
Universiteit van Amsterdam	Dhr. P. van der Laan	Hoogleraar Kwaliteit sociaal pedagogisch handelen

Bijlage 4 Accordering beroepsprofiel Jeugd- en gezinsspecialist

Het beroepsprofiel is in samenwerking met het landelijk en regionaal werkveld opgesteld. Daarna is aan vertegenwoordigers van regionale instellingen gevraagd of zij dit profiel kunnen accorderen. We hebben hiertoe een bijeenkomst georganiseerd. Organisaties die daar niet aanwezig waren, zijn individueel benaderd. De onderstaande instellingen uit het werkveld hebben ingestemd met het voorgestelde beroepsprofiel Jeugd- en gezinsspecialist.

Enkele instellingen hebben daarbij nog opmerkingen meegegeven. INHOLLAND heeft deze opmerkingen verwerkt in het voorliggende beroepsprofiel. Sommige instellingen merkten op dat het van belang is, dat deze 'nieuwe' professionals de mogelijkheid behouden om ook in andere sectoren te werken. Dit blijft mogelijk gezien de wijze waarop de opleiding is ingericht, daarnaast doen de studenten ervaring op in een zeer complexe werksoort, waardoor zij ook breed inzetbaar worden.

ORGANISATIE	NAAM	ROL
BJZ Stadsregio Rotterdam	Mevr. J. Vermeer	Algemeen directeur
BJZ Noord-Brabant	Dhr. H.F. van Breugel	Directeur
Stichting Flexus	Dhr. W. Spierings	Directeur/ bestuurder

Horizon	Dhr. H. du Prie	Lid Raad van Bestuur
Jeugdformaat	Dhr. B. Timman	Lid Raad van Bestuur
Landelijk Cliëntenforum Jeugdzorg	Mevr. A. van Halen	Coördinator
Kwadraad	Dhr. S. kok	Directeur
De Lindenhof	Dhr. L. Koppejan	Algemeen directeur
MEE Rotterdam Rijnmond	Dhr. K. Kleingeld	Directeur/bestuurder
Raad van kinderbescherming	Mevr. P. Daran Charten	Stage coordinator
Stek Organisatie voor Jeugdzorg	Dhr. G. van Engelen	Directeur/ bestuurder
Trivium	Dhr.M. van Zundert	Sectormanager 24-uurs verblijf

Bijlage 5 Toelichting HBO-niveau

De generieke kernkwalificaties HBO-bachelor

De tien generieke kwalificaties voor de HBO-bachelor zijn als volgt samen te vatten:

- *Brede professionalisering:*

Dit wil zeggen dat de student aantoonbaar wordt toegerust met actuele kennis die aansluit bij recente (wetenschappelijke) kennis, inzichten, concepten en onderzoeksresultaten, alsmede aan de in het beroepsprofiel geschetste (internationale) ontwikkelingen in het beroepenveld, teneinde zich te kwalificeren voor:

- het zelfstandig kunnen uitvoeren van de taken van een beginnend beroepsbeoefenaar;
- het functioneren binnen een arbeidsorganisatie;
- de verdere professionalisering van de eigen beroepsuitoefening c.q. het beroep.

- *Multidisciplinaire integratie:*

De integratie van kennis, inzichten, houdingen en vaardigheden (van verschillende vakinhoudelijke disciplines), vanuit het perspectief van het beroepsmatig handelen.

- *(Wetenschappelijke) toepassing:*

De toepassing van beschikbare relevante (wetenschappelijke) inzichten, theorieën, concepten en onderzoeksresultaten bij vraagstukken waar afgestudeerden in hun beroepsuitoefening mee geconfronteerd worden.

- *Transfer en brede inzetbaarheid:*

De toepassing van kennis, inzichten en vaardigheden in uiteenlopende beroepssituaties.

- *Creativiteit en complexiteit in handelen:*

Vraagstukken in de beroepspraktijk, waarvan het probleem op voorhand niet duidelijk is omschreven en waarop de standaardprocedures niet van toepassing zijn.

- *Probleemgericht werken:*

Het zelfstandig definiëren en analyseren van complexe probleemsituaties in de beroepspraktijk op basis van relevante kennis en (theoretische) inzichten, het ontwikkelen en toepassen van zinvolle (nieuwe) oplossingsstrategieën en het beoordelen van de effectiviteit hiervan.

- *Methodisch en reflectief denken en handelen:*

Het stellen van realistische doelen, het plannen c.q. planmatig aanpakken van werkzaamheden en het reflecteren op het (beroepsmatig) handelen, op basis van het verzamelen en analyseren van relevante informatie.

- *Sociaalcommunicatieve bekwaamheid:*

Het communiceren en samenwerken met anderen in een multiculturele, internationale en/of multidisciplinaire omgeving en het voldoen aan de eisen die het participeren in een arbeidsorganisatie stelt.

- *Basiskwalificering voor managementfuncties:*

Het uitvoeren van eenvoudige leidinggevende en managementtaken.

- *Besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid:*

Begrip en betrokkenheid zijn ontwikkeld met betrekking tot ethische, normatieve en maatschappelijke vragen samenhangend met de toepassing van kennis en de (toekomstige) beroepspraktijk.

Dublin descriptoren

De Dublin descriptoren zijn:

Kennis en inzicht

Heeft aantoonbare kennis en inzicht van een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van gespecialiseerde handboeken, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied vereist is.

Toepassen van kennis en inzicht

Is in staat om zijn/ haar kennis en inzicht op dusdanige wijze toe te passen, dat dit een professionele benadering van zijn/haar werk of beroep laat zien en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen op het vakgebied.

Oordeelsvorming

Is in staat om relevante gegevens te verzamelen en interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante sociaal-maatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten.

Communicatie

Is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek bestaande uit specialisten of niet-specialisten

Leervaardigheden

Bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan.